

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Naročnino sprejema vredništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi se ne prijemajo.

Oznanila se prijemljejo, plača za vrstico je 10 k. in za kolek 30 k.

Izhaja
1. in 16. vsakega mesca
in velja s poštnino vred
in v Mariboru z pošiljanjem
na dom
za celo leto . 2 fl.
" pol " . 1 fl.
" 1/4 " . — fl. 50 k.
Brez poštnine in
pošiljanja 1 fl. 80 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 8 k.

Štv. 6.

V Mariboru 1. aprila 1867.

Tečaj I.

Vabilo.

S tim listom konča prvo četrletje 1867 in naročnina za marsikterega naročnika. Da vendar vsak gosp. naročnik natanko ve, da je samo za četrletje naročnino plačal, smo na današnji zavitek pri napisu vsakemu zapisali „Konec naročnine.“ Gospodje toraj, kateri taki napisek najdejo, plačali so le za prvo četrletje in se lepo prosijo, naj svojo naročbo ponovijo. Vse č. č. slovenske rodoljube pa prosimo, naj „Slovenskega gospodarja“ po vsej moči priporočajo in podpirajo. Če še nekoliko naročnikov pridobimo, bo list ali vsak teden izhajal, ali pridenemo vsak mesec pol pole, da se bode lože prinašalo več gospodarskih in drugih v sedajnem času zelo potrebnih stvari.

Upamo, da nam vsi stari naročniki zvesti ostanejo in da se še nekaj novih oglasi.

Vredništvo.

Ozir na zadnji deželni zbor v Gradcu.

(Dalje in konec.)

Glejmo kako se je našim poslancem na dalje godilo.

Drugo važno delo zborovo je bila volitev novega deželnega odbora.

Deželni odbor ima po postavi biti sestavljen iz deželnega glavarja in šest izmed zbora izbranih odbornikov; in sicer volijo jednega prisedovavca ali odbornika poslanci od velikih posestnikov izvoljeni, jednega poslanci mest, trgov in trgovske zbornice, jednega poslanci vseh kmetijskih srenj, ostale tri odbornike pa voli izmed sebe celi deželni zbor.

Da je naloga deželnega odbora, ki opravlja in izpeljava naredbe in sklepe deželnega zastopništva, jako imenitna in važna, mislimo, da ko obče znano reč ni treba na dalje dokazovati. Tu hočemo le posebej omeniti njegovo moč na srenjske zadeve, njegov vpliv na postavodajavstvo zastran davkov, na učbine stvari, na izvrševanje patronatnih pravic, na pravico nasvetovanja in imenovanja pri ustanovah (štiftingah) in zalogah (štipendijah).

Če pa prevdarimo, da na Štajerskem prebiva več kot 400000 Slovencev nasproti 600000 Nemcev, bila bi zahteva, da vsaj dva Slovenca sedita v deželnem odboru gotovo le pravična in zmerna, kakoršni smo sploh v svojih terjatvah.

Ako so si naši poslanci prizadevali in trudili vendar toliko doseči, da bi vsaj jeden Slovenec v deželni odbor voljen bil, ki bi znal in vedel ostalih pet odbornikov in gospoda deželnega glavarja po priliki z željami in prizadetvami našega naroda soznaniti, tako je ta želja tako naravna, da smo pričakovati morali, ta želja bode izpolnjena, ako je našim zopernikom le količkaj mar za to, da se pravičnost vsaj na videz varuje.

Pa tudi ta želja se ni izpolnila. Napravili so sicer v ta namen poslanci kmetijskih srenj pogovor, ali ostal je kolikor se čuje brez uspeha, in tako našim zastopnikom nič ni ostalo

drugega nego v skupnem očitovanju na pravicoljubnost cele zbornice se obrniti. Z kakim vspehom je znano.

To skupno očitovanje se glasi takole: „Duševni, telesni in narodni napredek in hasek sta ozko zvezana med seboj, in treba je, da se zagovarjata in zastopata ne le v deželnem zboru nego tudi v deželnem odboru. Dozdaj Štajerski Slovenci, katerih je 2/3 celega deželnega prebivavstva niso imeli v oziru na narodne stvari nobenega zagovornika. Ker pa proti ti napaki deželni red nima nobene brambe tedaj se obračamo zbog tega na pravicoljubnost visoke zbornice pričakujc, da bode pravični želji naših voliveev vstrezala, da jih bode v deželnem odboru vsaj jeden odbornik zastopal.“

Pri volitvi iz skupine kmetijskih srenj je dobil gospod Mihael Herman 9, gospod Moric žl. Kaisersfeld 13 glasov. Mi Slovenci moramo ta izid toliko bolj obžalovati, kolikor manj je pre, kakor čujemo, dosedajni referat (poročevanje) imenovanega gospoda v redu, ktereга vso delavnost stvari visoke politike, učenje napitničnih govorov i. t. d. požirajo, in kateri je zadnjič tudi volitev v državni zbor prevzel.

Sploh moramo ko svoje načelo očitno izreči, da se ne zlagamo z tem, da se od dežele masno plačano mesto v deželnem odboru sklepa še z mestom v državnem zboru. Dežela potrebuje v deželnih zadevah ravno neprestano delajoče delavne moči. Zdi se nam popolnoma napačno in krivo, da se taka mesta razdeljuje tako rekoč v podporo političnih strank, ki mnogo stroškov požirajo pa malo deželi koristi prinašajo.

Kako se je našim poslancem pri volitvi v državni zbor godilo ni le samo v Avstriji, ampak celo v zamejnih deželah čudenje in nevoljo vzbudilo. Štajerskemu deželnemu zboru je bilo prihranjeno dozdaj v zborovavnem (parlamentarnem) življenju nezaslišano stvar na svet spraviti, namreč, da so se možje proti svoji volji prisilili po sklepu večinim poslanstvom prevzeti. Stvar je po pravniško kriva, še bolj zavržljivi pa so razlogi. Le malo ne dvomimo, da bi izvoljena gospoda Lipold in Lenček prav izvrstna in vrla možaka ne bila. Ravno kakor taka sta narodu znana in sta pri ti priliki ravno svojo značajnost in rodoljubnost slavno razodela in pokazala. Kajti vedeča da imamo v skupini dva izvrstna v državopravnih pitanjih izurjena in v zborovavni borbi že vajena in skušena moža, sta se zavoljo tega njima namenjene časti poslanstva v državni zbor rajši odpovedati hotela, kakor pa, da ne bi volitve na ona dva prejšna moža obrnola.

Nemci so svoje naj bolj izurjene in vajene moči v državni zbor poslali, in gosp. dr. Rechbauer se je v zahvalnem govoru celo izrazil, da ide z čutom vojaka v odločiven boj.

Mi sicer nismo takega mnenja želeči, naj se zastopniki dežel in narodov na Dunaju snidejo, da mirno državopravno pitanje razrešijo in medsečne svobode in pravice narodov vtrdijo.

Ako so pa vendar gosp. Rechbauer in njegovi pritikleji tako bojaželnega duha, tedaj se nam nekoliko čudno zdi, da niso tudi od naše strani ona dva moža z seboj na vojsko vzeti hoteli, ki imata že nekoliko bojnega znanja in od katerih smo pričakovali, da se bodeta naj bolj za našo reč bojevala. Kaj takega se nam nič ne zdi kaj po junaško in ne zavidamo niti gosp. baronu Hackelbergu in dr. Stremajerju, ki sta temu sklepu kumovala (botra bila) niti večini deželnega zbora lavorik, ktere si je z tem sklepom v očeh celega sveta prizborovala.

Pač se je pokazalo kako je z liberalizmom (svobodoljubnostijo) onih možev, ki so svobodo in zvestobo do vstave

v najem vzeli. Pokazalo se je pa tudi to, in jasno ko beli dan je moralo vsakemu biti, da slovensko ljudstvo ykljub narodnih volitev po vseh kmetiških srenjah spodnjega Štajerskega, ki so narodovo voljo določno razodele, za razvitek in vtrditev svojih narodnih pravic od sedajnega deželnega zbora nima kaj več pričakovati kakor od prejšnega.

Gospodarske stvari.

Trsoznanstvo.

(Dalje.)

II. v dele nad zemljo ali stari les, to je:

a) glava, batica ali deblo, ktera ostane, če se po vino-rejskih naukih mladi trs umetno obreže, celo na kratko ali bolj dolgo. Če na glavi ali na deblu, kaki suhi ali malo živi del čepi, se to imenuje v nekterih strauh kukavica, ta se mora gladko in lepo s vsemi drugimi nepotrebnimi deli odsekati ali odžagati. V novem času rabijo tudi umni vino-rejci velike škarje pri tem delu, kar je naj boljše.

b) Vrat je del spod od glave ali debela noter v zemljo, in če se ta pri obdelovanju poškoduje ali od mraza razpokline dobi, trta zelo trpi, in rade kake bunke zavolj preobilnega soka izcvrejo ali v premočvirni zemlji škodljive gobe narastejo.

c) Vršci, rogli (Schenkel) so drugi kratki deli trsa na glavi ali na deblu, na kterih se zarodni les nastavlja.

d) Veje ali golenc (Zugäste) so stari goli les, podaljšani iz rozeg, s kterimi se trs visoko na brajde, šotore in drevje napeljava.

e) Zarodni les (Tragholz), to so mladike, loze ali rozge zadnjega leta, ktere se za prihodno kako umetno obrežejo; slabemu trsu se puste samo rezniki, čepi s 2—3 okami, močnejemu ceruniči, šparovni s 5—6 okami.

Biki, konji, putiči, vtikance, vlačence, lastnike po potrebi z več okenci, se pustijo močnemu trsu.

f) Panoge (Boden- und Zweigreben) so mladike, ktere iz starega lesa na vratu, deblu ali izpod zemlje izrastejo. V časi k temu služijo, da se trta ponovi, če zmrzne, ali poniža, ako je visoko, tudi so panoge na glavnih rozgah.

(Dalje prihodnjič.)

Naj se seje tudi ščetica.

Slabi dohodki, ktere prinaša sejanje žita, nas prisilja, da mislimo na druge obdelane rastline, po kterih bi se morebiti trud kmetovavecev bolj plačal.

Med trzne rastline, ktere tudi v naši zemlji in pod našim podnebjem dobro rastejo, spada tudi ščetica (dipsacus fullonum, Weberkarde), ktere se že v srednji Štajerski toliko seje, da se vsako leto 18—20 milionov ščetičnih glavice pridelava in dobro prodava.

Sejanje ščetice bi naj bolj bilo všeč malim gospodarjem, kajti obdelujejo to rastlino lahko otroci in slabi ljudje.

Da se vendar sejanje lože po celem našem kraju razširi, bi dobro bilo, če bi umni vekši gospodarji v tem začeli in tako manjšim pot pokazali.

Trgovec Roč v Gradcu je bil tako prijazen in je poslal podružnici gospodarskega društva v Mariboru 5 funtov čistega, dobrega francoskega ščetičnega semena, katero se bo zastonj razdelilo med one kmetovavece, kteri hočejo prvi to rastlino sejati. — Ker je pa obdelovanje te rastline še celo neznano našim ljudem, hočem v kratkem povedati, kako se mora s to rastlino ravnati.

Ščetica je dveletna rastlina in izraste 4—6 čevljev visoko. Raste naj rajša pod enakim podnebjem, ko naša zimska žita. Na tako imenovanih srednjih njivah naj bolj obrodi, na zlo pesečnih in jilovnatih njivah ne raste rada v močvirnih pa celo ne. Naj bolje se sadi ali seje na njivo, ktera je dve leti prej pognjena bila, na dobro obdelano praho ali po detelji. Njiva se mora globoko izorati. Seje se ali sredstveno ali nesredstveno.

Sredstveno se seje meseca marca do pol aprila na zimске setve in sicer se mora sejati zlo po redkem; bolje vendar je, če se seje v praho z mašino, s ktero se kuruza (turšica) seje v brazde, pri mašini se vendar mora prej odstraniti kosa in črtalo in se mora vrinoti valj. Če je zemlja zlo suha se mora seme z valjem povleči.

Dva ali tri tedne po žetvi zimskega žita se mora ščetica ravno tako okrbovati kakor se navadno oskrbuje korenje (mrkevca), ktero je v zimski ječmen posejano bilo, t.j. mora

se strnišče odstraniti in ščetica dobro opleti. Eden teden kesneje se mora ščetica prvokrat okopati in mesca avgusta drugokrat in pri tej kopi se tudi morajo sadike razsaditi, če jih je preveč na kupu, na prazne prostore.

Nesredstveno se ščetica seje v grede, okoli pa salata in druga zelišča, kterih sadike se kesnej razsajajo. Sadike se morajo mesca julija do polovice mesca septembra na njive, na kterih je prej rastle zimsko žito saditi. Saditi pa se morajo 2 šolna po dolgosti in eden šolen po širini narazno. Tako narazno bi tudi morala ščetica stati, če se je sredstveno sejala. Mora se večkrat opleti. — Drugo leto se mora taki o prvem pomladju, če je vreme lepo, ščetica okopati in skupčena razsaditi. Po 2—3 tednih se naj okoplje drugokrat.

Ko se na rastlini pokažejo glavice, se mora ono listje, ktero deblo kot livnik (trihtrar) obdava razklati, da deževnica odteče. Vse glavice, ktere niso celo okrogle, ali ktere na straneh izrastejo, se morajo odrezati. Ščetične glavice cvetejo tako, da venčno obda cvetje glavico naj prej zgoraj, in za tem zmirom niže. Ko je prva tretina glavice odevela, je hasnovito, če se glavlično steblo $\frac{1}{2}$ ali 1 šolen pod glavico v p o g n e, t. j. malo stere, kajti po tem glavice boljše prirastejo in se draže prodajo.

Ko je že zadnji venec na glavici odevel, je ščetica zrela in se mora taki pobirati. Pri nas se zatoraj že začne pobiranje mesca julija in traja do jeseni, kajti ne cvetejo vse glavice na enkrat. Naj bolj se mora na to paziti, da se glavice o pravem času poberejo, kajti če preveč dozoriyo, postanejo pretrde in nimajo nobene vrednosti.

Glavice se morajo z 4—6 palcev dolgem stebлом odrezati. Pobranih glavice se mora 10—15 skupej zvezati in na zračnem senčnem mestu (tudi na podstrešju) sušiti. Suhe se lahko na večji kup zdevajo. Pred prodajo se morajo lepše in vekše izbrati in skupčiti, zločeste pa celo odstraniti, dobrim se morajo odtrgati ospice, ktere se na spodnjem koncu glavice nahajajo in se jim mora vse steblo ednako na 2—3 palce odrezati.

Pri dobrem obdelovanju zraste na $\frac{1}{4}$ rali njive 40—50 tisoč dobrih ščetice. Ako rečemo, da je 30 tisoč med njimi celo izvrstnih, kterih tisoč se lahko prodava za 2 fl., 10 tisoč pa slabjših, ktere se prodavajo po 50 kr., tak se na $\frac{1}{4}$ rali njive na leto pridelava čistih 65 fl., kar se pri nobenem žitu pridelati ne more. Posla je res mnogo s to rastlino, posel je vendar lahek in dobiček lep.

Če sadike sadiš, imaš za $\frac{1}{4}$ rali zemlje 1 $\frac{1}{2}$ lota semena prek in prek zadosti.

Kteri gospodarji to rastlino saditi želijo, dobijo seme zastonj pri podružnici gospodarskega društva v Mariboru.

Domače stvari.

Čista lugasta sol (Pottasche) dobro zdravilo proti plučni kugi (Lungenseuche). Vsakemu, ktereга žival za plučno kugo zboli, priporočamo naj raztali lugaste soli (Kali carbonicum) dva lota v poliču (pol pinta) vode in naj vsako jutro in večer beleni živali notri da. Gospodarski časnik severne nemške in mnogi drugi gospodarski časniki tudi trdijo, da je to zdravilo po mnogih skušnjah zlo hasnovito.

Pravi vzroki kurje tako imenovane pike so, kakor nekteri natoroznanci trdijo, uši, ktere se na glavi, posebno mlade kuretine, zbirajo. Naj boljja pomoč ta mrčes pregnati, je ribja mast (Fischthran), ktere se ušivemu petelinčeku ali jarcu le ena kaplja na glavo vriba; kurje uši mahoma pokrajo, in žival jih ne dobi več.

Pozlačene okvire (rame) zrcal in kipov si lahko in dobro zemašiš, če vzemeš rezljaj čebula (luka), ga namočiš v čisti vinski cvet (Spiritus) in z njim okvire dobro zriblješ. Okviri postanejo spet svetli in zlato se nič ne strga. „D.M.“

Nekaj važnega za pekare in ženske, ktere same pečejo. Nikés, profesor kemije v Nancy, se je po večkratnem opazovanju prepričal, da lesene reči, ktere so pobarvane ali v rudnatih solih (Metallsalze) namočene, p. stare železniške podklade (Schweller), telegrafiški drogi, dveri, oknine rame i. t. d., ako se z njimi peč kuri, v kteri se peče, vse pekarije, t. j. kruh, kolače, pogačo i. t. d. ostrupijo. Vse strupne soli, ktere se v barvah nahajajo, se namreč spet najdejo v vseh pekarijah, ktere so se pekle v pečih, ki so se z takimi drvami kurile. Iz tega sledi, da se s takimi rečmi peči ne bi smele kuriti, v kterih se hoče kaj iz moke napravljene pečti.